PROBLEMATIKA NEOVISNOSTI EKSTERNIH REVIZORA

Basić, Martina

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:733467

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Repository / Repozitorij:

REFST - Repository of Economics faculty in Split

zir.nsk.hr

UNIVERSITY OF SPLIT

dabar

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU

EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

PROBLEMATIKA NEOVISNOSTI EKSTERNIH REVIZORA

Mentor:

Izv. prof. dr. sc. Tina Vuko

Student:

Martina Basić

Split, rujan, 2021.

SADRŽAJ:

1. UVOD 4

2. VAŽNOST EKSTERNE REVIZIJE I PROBLEMATIKA NEOVISNOSTI 5

2.1. Eksterna revizija kao profesija 5

2.2. Proces obavljanja eksterne revizije 7

2.3. Revizijsko načelo neovisnosti 12

2.4. Pojam neovisnosti revizora 14

2.5. Definicije prijetnji i rizika neovisnosti 15

3. NEOVISNOST REVIZORA I REGULATORNA RJEŠENJA 17

3.1.Temeljna načela etike revizijske profesije profesije 17

3.1.1. Odnos između načela etike i neovisnosti revizora 18

3.2. Odgovornost revizora i procijene prijetnji neovisnosti 19

3.3. Europska revizijska profesija 20

3.4. Revizijski odbor i neovisni revizor 22

3.5. Hrvatska revizorska komora 22

4. SUVREMENI IZAZOVI I PRIJETNJE NEOVISNOSTI REVIZORA IZ PERSPEKTIVE KORPORATIVNIH SKANDALA 24

4.1. Izazovi i prijetnje neovisnosti revizora 24

4.1.1. Nerevizijske usluge kao prijetnja neovisnosti revizora 24

4.1.2. Cijena revizijskih usluga 26

4.2. Poznati korporativni skandali 27

4.2.1. Enron 27

4.2.2. Afera Arthura Andersena 28
4.2.3. Propast WorldComa 29
4.2.4. Skandal Parmalata 29
4.2.5. Lincoln Savings and Loan 30
4.2.6. Slučaj Agrokor 30
5. ZAKLJUČAK 32
LITERATURA 33
PRILOZI 34
SAŽETAK 35
SUMMARY 36

1. UVOD

U ovom radu obrađuju se koncept i problematika neovisnosti eksternih revizora. Isključivo neovisni revizor može osigurati učinkovito obavljenu eksternu reviziju temeljenu na nepristranom i objektivnom mišljenju revizora. Neovisnost revizora ključna je prilikom proučavanja sadržaja računovodstvenih informacija te je stoga neophodna kako bi javnost zadržala ili pak povećala povjerenje u funkcioniranje financijskog tržišta.

Brojni korporativni skandali naglasili su nužnost i značaj neovisnosti revizora. Kako bi očuvali svoj integritet, prilikom obavljanja revizorskog procesa revizori se trebaju pridržavati okvira najviših profesionalnih standarda te u njihovom radu do izražaja trebaju doći odlike poštenja i objektivnosti.

Cjelokupna revizijska profesija pa tako i sama neovisnost revizora suočava se s brojnim prijetnjama i izazovima u današnjem, dinamičnom poslovnom okruženju. Te prijetnje i izazovi odnose se i na mnogobrojne nerevizijske usluge koje revizorska društva mogu pružiti svojim klijentima te na obračunate naknade obavljenih usluga.

Cilj ovog rada je analizirati problematiku neovisnosti eksternih revizora te moguće izazove i prijetnje neovisnosti u revizijskom procesu.

Rad se sastoji od pet poglavlja.

U uvodnom dijelu definiran je problem istraživanja, ciljevi rada te sadržaj rada po poglavljima.

U drugom poglavlju obrađuje se profesija eksterne revizije te uloga i značaj neovisnosti.

Treće poglavlje definira temeljna načela etike revizijske profesije. Također se obrađuje tema neovisnosti revizora u europskom kontekstu, kao i uloga revizijskog odbora i Hrvatske revizorske komore.

Četvrto poglavlje obuhvaća izazove i prijetnje neovisnosti revizora iz perspektive korporativnih skandala.

U petom poglavlju iznesen je zaključak završnog rada.

2. VAŽNOST EKSTERNE REVIZIJE I PROBLEMATIKA NEOVISNOSTI

Revizijom se osigurava kvaliteta i pouzdanost financijskih izvještaja. U uvjetima dinamičnog tržišnog gospodarstva nužna je neovisnost revizijskih stručnjaka. Cilj revizije je pružiti uvjerenje o pouzdanosti informacija sadržanih u financijskim izvještajima pripremljenima u skladu s računovodstvenim načelima. Revizijom se nastoje otkriti i otkloniti značajne pogreške ili prijevare koje utječu na potrebnu kvalitetu i pouzdanost te narušavaju realan prikaz poslovnog stanja subjekta. Eksterni revizori odgovorni su da osiguraju kvalitetu financijskih izvještaja i povjerenje javnosti pridržavajući se revizijskih standarda, etičkih pravila i ostalih zakona.

2.1. Eksterna revizija kao profesija

Prema Zakonu o reviziji[1] „revizija je postupak provjere i ocjene financijskih izvještaja i konsolidiranih financijskih izvještaja obveznika revizije te podataka i metoda koje se primjenjuju pri sastavljanju financijskih izvještaja, a na temelju kojih se daje neovisno mišljenje o istinitosti i objektivnosti financijskog stanja, uspješnosti poslovanja i novčanih tokova, u skladu s primjenjivim okvirom financijskog izvještavanja“.

Eksterna revizija se odnosi na ispitivanje i ocjenjivanje poslovanja poduzeća, a provode je neovisni, educirani i ovlašteni revizori. Eksternim revizorima nije dozvoljen status zaposlenosti u samom poduzeću u kojem se revizija obavlja niti bilo kakva druga povezanost s tim poduzećem što bi moglo značajno narušiti načelo neovisnosti.

Proces eksterne revizije ispituje objektivnost i istinitost objavljenih financijskih izvješća te time nastoji zaštititi interes vlasnika kapitala. Revizija se obavlja u skladu s odgovarajućim standardima, načelima i zakonskim propisima. Uz revizijske poslove, eksterni revizori mogu obavljati i druge djelatnosti poput poreznog savjetovanja, sudskog vještačenja, održavanja seminara i edukacija i mnoge druge nerevizijske aktivnosti o kojima se raspravlja u nekom od narednih poglavlja.

Eksternu reviziju karakteriziraju iduća obilježja:[2]

[1] Narodne novine (2017) : Zakon o reviziji, Narodne novine d.d., br.127/17, čl. 4.

[2] Tušek B., Žager L.(2006) : Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str.48.

- Naknadno ispitivanje financijskih izvještaja ili informacija,
- Reviziju provode stručne i neovisne osobe,
- Preispitivanjem se nastoji utvrditi realnost i objektivnost financijskog stanja poslovnog subjekta i rezultat njegova poslovanja,
- Obavlja se prema unaprijed propisanim kriterijima.

Unaprijed definirani kriteriji ocjene objektivnosti i realnosti financijskih izvještaja u Republici Hrvatskoj tvore: računovodstvena načela, Hrvatski standardi financijskog izvještavanja (HSFI), Međunarodni standardi financijskog izvještavanja (MSFI) te brojni drugi zakonski propisi i politike. Revizija se obavlja u skladu sa Zakonom o reviziji, Međunarodnim revizijskim standardima te poštujući Kodeks profesionalne etike revizora. Isključivo ovlašteni revizor izdaje mišljenje o realnosti i objektivnosti financijskih izvještaja, a temelj revizorskih izvješća čine prikupljeni dostatni i primjereni revizijski dokazi. Revizorovo izvješće je raspoloživo javnosti, dok se uprava poduća treba pobrinuti da objavljeni financijski izvještaji iskazuju realne i objektivne rezultate poslovanja i financijski položaj prema unaprijed utvrđenim načelima i standardima revizije.

Etičke norme koje sadrže smjernice ponašanja revizora određene profesije, sadržane su u Kodeksu etike. Najznačajniji Kodeks profesionalne etike ustanovio je Američki institut ovlaštenih revizora – AICPA. Ovaj kodeks se sastoji od načela profesionalnog ponašanja te rasprave o karakteristikama koje se očekuju od ovlaštenih računovođa. Prema tome, od revizora se zahtijeva odgovornost prilikom ispunjavanja svojih zadataka. Ujedno, revizori trebaju djelovati na način da zadrže i poštuju povjerenje javnosti u njihov profesionalizam. Kako bi zadržali to povjerenje trebaju djelovati na pošten i čestit način što im pomaže i u njegovanju samog ugleda. Objektivnost i neovisnost u njihovom nastupu nužna je ukoliko im je cilj da reviziju obave na kvalitetan način i uspostavljanje daljnih poslovnih odnosa. Od revizora se zahtijeva dužna pažnja odnosno konstantno educiranje i usavršavanje njihova djelovanja.

Kodeks etike profesionalnih računovođa[3] kojeg je 2018. godine objavio IFAC (Međunarodni odbor za računovodstvo) te na hrvatski jezik prevela i 2020. godine objavila Hrvatska revizorska komora definira polazišta i pravila ponašanja profesionalnih računovođa. Aktualni Kodeks etike za profesionalne računovođe sastoji se od idućih dijelova[4] :

- Dio 1. : Pridržavanje Kodeksa, temeljnih načela i konceptualnog okvira, koji uključuje temeljna načela i konceptualni okvir te se primjenjuje na sve profesionalne računovođe,
- Dio 2. : Profesionalni računovođe u gospodarstvu, koji sadrži dodatne materijale za profesionalne računovođe u gospodartsvu kada obavljaju profesionalne aktivnosti,
- Dio 3. : Profesionalni računovođe u javnoj praksi, koji sadrži dodatne materijale za profesionalne računovođe u javnoj praksi kada pružaju profesionalne usluge,
- Međunarodni standardi neovisnosti koji se sastoje od :
    - Dio 4A. : Neovisnost kod angažmana revizije i uvida,
    - Dio 4B. : Neovisnost kod angažmana s izražavanjem uvjerenja koji nisu angažmani revizije i uvida,
- Pojmovnik koji sadrži definirane pojmove i opisane pojmove koji imaju posebno značenje u pojedinim dijelovima Kodeksa.

2.2. Proces obavljanja eksterne revizije

Provedba eksterne revizije iziskuje profesionalnost i etičnost revizora te je izrazito slojevit i kompleksan proces koji zahtijeva stručnost, profesionalnost i etičnost. Prilikom oblikovanja revizorskog izvješća, revizori prolaze kroz iznimno osebujan i složen proces koji obuhvaća naredne faze:[5]

[3] Narodne novine (2020): Odluka o objavljivanju Kodeksa etike za profesionalne računovođe (s Međunarodnim standardima neovisnosti, Narodne novine d.d., br. 65/20.

[4] Narodne novine (2020): Odluka o objavljivanju Kodeksa etike za profesionalne računovođe (s Međunarodnim standardima neovisnosti, Narodne novine d.d., br. 65/20.

[5] Filipovic I. (2009): Revizija, Sinergija nakladništvo d.o.o., Zagreb, str.101.

- Predrevizijske radnje,
- Planiranje revizije,
- Razmatranje sustava internih kontrola i provođenje testova kontrola,
- Provođenje dokaznih testova,
- Dovršavanje revizije,
- Oblikovanje i izdavanje revizorovog izvješća.

Predrevizijske radnje: Prlikom obavljanja preliminarnih aktivnosti koje prethode formalnom početku revizije, ramatraju se pitanja vezana uz prihvaćanje novog, odnosno zadržavanje starog komitenta, sastavlja se pismo o preuzimanju obveza, proučava rad internog revizora te utvrđuje revizorsko osoblje i njegovi suradnici.

Dakle revizor preispituje odluku o prihvaćanju novog klijenta ili pak zadržavanju već postojećeg klijenta. Ukoliko odluči prihvatiti novog klijenta nastojat će istražiti što više informacija o načinu njegova poslovanja, dok ukoliko odluči zadržati već postojećeg klijenta revizor će povremeno odnosno periodično procjenjivati odluku nastavka rada s postojećim klijentom. Osim prikupljanja potrebnih informacija revizor uspostavlja komunikaciju s revizijskim odborom kako bi se raspravilo o obvezama revizora i značajnim računovodstvenim metodama rada. Također, priprema pismo o preuzimanju obveza kako bi se formalizirao dogovor, te razmatra i procjenjuje rad internog revizora[6] .

Planiranje revizije: Planiranje procesa predstavlja zakonsko zaduženje , međutim niz je drugih postojanih pozitivnih značajki planirane revizije. Prvenstveno planiranje revizije usmjerava pažnju prema značajnim segmentima revizije, pomaže da se pravovremeno prepoznaju i riješe problemi, pomaže u izboru adekvatnih članova i dodjeljivanju posla,

[6] Server Mališ M., Tušek B., Žager L. (2016) : Revizija: načela, standardi, postupci, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 200.

pomaže da se ispravno organizira revizijski angažman. Proces planiranja revizije sadrži radnje koje se odnose na :[7]

- Upoznavanje s poslovanjem klijenta,
- Primjena preliminarnih analitičkih postupaka,
- Procjena značajnosti i rizika revizije,
- Izrada općeg plana i programa revizije,
- Upoznavanje i ocjena sustava internih kontrola klijenta.

Razmatranje sustava internih kontrola i provođenje testova kontrola: Radi što uspješnijeg realiziranja ciljeva revizije, uprava poduzeća uspostavlja sustav internih kontrola. Revizor internu kontrolu koristi za uočavanje potencijalnih pogrešnih prikaza i proučavanje faktora koji utječu na rizik pojave pogrešnih prikaza. Sustav interne kontrole obuhvaća sve tehnike i radnje menadžmenta poslovnog subjekta kako bi ciljevi provođenja usvojene poslovne politike bili zadovoljeni, zaštitu imovine poduzeća, suzbijanje prijevara i pogrešnih prikaza. Najznačajniji postupci razmatranja sustava internih kontrola su [8]:

- Ažuriranje i pregledavanje prethodnih informacija i saznanja o poslovanju klijenta,
- Ispitivanje menadžmenta i osoblja klijenta,
- Proučavanje politika i uputa klijenta,
- Provjera dokumenata, evidencija i izvještaja,
- Uvid u poslovne aktivnosti klijenta.

Testovi kontrola obuhvaćaju postupke usmjerene na procjenu djelotvornosti oblika i uspješnosti rada interne kontrole. Ovim testovima nastoji se otkriti je su li interne kontrole

[7] Server Mališ M., Tušek B., Žager L. (2016) : Revizija: načela ,standardi ,postupci , Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 206.

[8] Tušek B., Žager L.(2006).: Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb,str.200.

primjenjivane na način da pravodobno spriječe, otkriju i isprave pogrešna prikazivanja u financijskim izvještajima.[9]

Provođenje dokaznih testova : S ciljem prikupljanja revizijskih dokaza revizori obavljaju dokazne testove. Ovi testovi se sastoje od ispitavanja određenih računa radi uočavanja ključnih pogrešnih prikaza u financijskim izvještajima. Prilikom njihovog oblikovanja potrebno je utvrditi : prirodu, opseg i vremenski raspored. Postoje tri temeljne vrste dokaznih testova[10] :

- Neovisni testovi poslovnih događaja koji se odnose na ispitivanje poslovnih događaja koji imaju utjecaj na povećanje i smanjenje salda na računima glavne knjige. Njihov cilj je utvrditi ostvaruju li se posebni revizijski ciljevi transakcija.
- Analitički postupci koji obuhvaćaju detaljno raščlanjivanje i istraživanje pozicija financijskih izvještaja, analizu značajnih pokazatelja, trendova te njihovu fluktuaciju. Imaju za cilj umanjiti opseg detaljnih testova salda i ukazati na potenacijalne pogreške u financijskim izvještajima.
- Testovi salda se odnose na provjeravanje komponenata koje čine konačno stanje u glavnoj knjizi , odnosno u računima dobiti i gubitka i bilanci.

Dovršavanje revizije: Nakon prikupljanja revizijskih dokaza, prikupljeni revizijski dokazi se objedinjuju i vrednuju. Najvažniji postupci u fazi dovršavanja revizije su :[11]

- razmatranje potencijalnih financijskih obveza,
- razmatranje događaja nakon datuma bilance i
- završni postupci procjene revizijskih dokaza.

Oblikovanje i izadavanje revizorova izvješća : Kao krajnji rezultat procesa revizije, revizor na temelju zaključaka do kojih je došao prikupljajući dokaze pruža uvjerenje o odsustvu značajnih pogrešnih prikazivanja u financijskim izvještajima. Pri kreiranju mišljenja revizor razmatra cjelokupnu prezentaciju, konstrukciju i format financijskih

[9] Tušek B., Žager L. (2006) : Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str.201.

[10] Tušek B., Žager L.(2006) : Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str.206.

[11] Filipovic I. (2009): Revizija, Sinergija nakladništvo d.o.o., Zagreb, str. 127. -135.

izvještaja. Pozitivno mišljenje će biti izdato ukoliko revizor tvrdi da su financijski izvještaji pripremljeni u skladu s propisanim okvirom financijskog izvještavanja. Temeljni dijelovi revizorova izvješća su[12] :

- Naslov,
- Naslovnik,
- Uvodni odjeljak,
- Odgovornost menadžmenta za financijske izvještaje,
- Odgovornost revizora,
- Odjeljak u kojem se izražava mišljenje,
- Ostale odgovornosti izvještavanja,
- Potpis revizora,
- Datum revizorova izvješća,
- Revizorova adresa.

[12]Server Mališ M., Tušek B., Žager L. (2016) : Revizija:načela, standardi, postupci, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str.287.

Slika 1: Faze revizijskih aktivnosti

Izvor: Filipović I. (2009) : Revizija, Sinergija nakladništvo d.o.o., Zagreb, str. 102.

2.3. Revizijsko načelo neovisnosti

Revizijska načela se referiraju na pravila ponašanja koje revizori trebaju poštovati prilikom provođenja revizijskih usluga. Prema Međunarodnim revizijskim standardima razlikujemo sedam temeljnih načela[13]:

- **Načelo zakonitosti** predstavlja najstarije oblikovano načelo revizije, a sastoji se od provjeravanja usklađenosti realnog stanja s postojećim zakonskim propisima, definiranim od strane nadležnih državnih tijela. Načelo zakonitosti podrazumijeva i poslovne norme koje proizlaze iz svakodnevnog poslovanja poduzeća, a ne predstavljaju zakonski pravilnik. Međutim, te norme trebaju biti usklađene sa zakonskim i pravilima dobrog poslovanja.

[13] Server Mališ M., Tušek B., Žager L. (2016) : Revizija: načela, standardi, postupci, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str.66.

- **Načelo profesionalne etike** odnosi se na poštivanje pravila ponašanja koja se nalaze u Kodeksu profesionalne etike. Ukoliko se revizori nalaze pred iskušenjem da prekrše propisana pravila i time naruše dignitet struke, snosit će određene sankcije pa čak i ako je potrebno potpuno biti isključeni iz revizijske profesije.

- **Načelo stručnosti i kompetentnosti** zahtijeva potrebno znanje i razinu profesionalne stručnosti koja je potrebna za kvalitetno obavljanje revizije. Od revizora se očekuje stalno usavršavanje u svom radu te praćenje novih trendova kako bi podizali efikasnost svog rada.

- **Načelo odgovornosti** zahtijeva od revizora da procijeni odgovornost za nastale neispravnosti u poslovanju. Ukoliko revizor zataška problematično stvarno stanje dolazi do pogrešno donešenih odluka te za to snosi odgovornost. Također ukoliko netko drugi izvršava revizijske poslove u njegovo ime, revizor će i tada morati preuzeti odgovornost. Ovakvi prekršaji kažnjivi su prema Zakonu o reviziji, a mogu dovesti revizore do čina potpune zabrane rada u revizijskoj profesiji.

- **Načelo dokumentiranosti** znači da revizor svoje mišljenje temelji na prikupljenim dokazima. Ovo načelo zahtijeva adekvatnu dokumenatciju za novonastale poslovne promjene.

- **Načelo korektnog izvještavanja** sastoji se u iskazivanju revizijskog mišljenja i zaključaka dobivenima izvršenom revizijom. Sva mišljenja moraju biti potkrijepljena odgovarajućom radnom dokumentacijom, inače će biti upitna revizorova odgovornost. Kao vrlo bitan elemnt izvješća, revizorovo mišljenje može biti: pozitivno ili bezuvjetno mišljenje, mišljenje s rezervom ili uvjetno mišljenje, negativno ili se pak revizor može suzdržati od mišljenja.

- **Načelo neovisnosti** revizoru omogućuje potpunu slobodu izričaja i iznošenja realnosti te omogućava nepristranost revizora u donošenju mišljenja i zaključne prosudbe poslovnog stanja. Postoje tri faze neovisnosti revizora sadržane u Općeprihvaćenim revizijskim standardima (GAAS), a dijele se na: prethodnu regulaciju neovisnosti, neovisnost u samom postupku ispitivanja ili provedbi revizije i neovisnost u izražavanju mišljenja revizora. Prva faza zahtijeva garanciju od opasnosti svih situacija koje bi mogle dovesti do sukoba interesa. Druga faza uključuje omogućen revizorov pristup i uvid u svu potrebnu dokumentaciju i knjige

poslovanja. Neovisnost u izražavanju mišljenja revizora odnosi se na cjelokupno objektivno izvještavanje temeljeno na pribavljenim dokazima, dok revizor ne smije biti podložan subjektivnim osjećajima ili pak pod pritiskom uprave. Revizor mora u potpunosti samostalno djelovati i ne smije se voditi menadžmentovim zahtjevima. Prlikom obavljanja revizije na raspolaganju treba imati svu potrebnu dokumentaciju na temelju koje će formirati svoje mišljenje.

2.4. Pojam neovisnosti revizora

U literaturi se može pronaći mnoštvo definicija termina neovisnosti. Definicija neovisnosti Mauzta i Sharafa[14] naglasak stavlja na konceptualni okvir neovisnosti koji se odnosi na obavljanje ovjeravanja, objektivnost, nedostatak pristranosti i iskrenost. Ističu tri značajne faze neovisnosti revizora: neovisnost pristupa i stava koju svaka profesionalna osoba treba imati, neovisnost obavljanja funkcije revizije koja se sastoji od revidiranja i ovjeravanja i treća faza koja priznaje činjenicu da je javno priznanje i prihvaćanje revizorovog statusa značajno za njihovu ulogu.

Većina smatra da se neovisnost sastoji od dva elementa: neovisnost mišljenja i neovisnost prilikom nastupa. Neovisnost mišljenja definira se kao odsustvo mentalne pristranosti prilikom obavljanja revizije. Neovisnost prilikom nastupa se odnosi na očite sukobe interesa te je povezana s mišljenjima korisnika o neovisnosti revizora u danoj situaciji.[15]

Neovisnost revizora se također definira kao vjerojatnost da će revizor izvijestiti javnost o otkrivenim nedostacima u financijskim izvještajima . Vjerojatnost da će revizor izvijestiti o nedostacima ovisi o dva čimbenika: o vjerojatnosti da će revizor otkriti te nedostatke, što izravno ovisi o njegovoj stručnosti i kompetentnosti i o vjerojatnosti da će revizor izvijestiti o otkrivenim nedostatcima, što će ovisiti o njegovoj neovisnosti od klijenta.[16]

Kvaliteta revizorovog mišljenja je ključan čimbenik ukoliko se želi zadržati povjerenje u financijsko izvještavanje. Stoga je važno da revizori djeluju na objektivan i nepristran način

---

[14] Mautz R. F., Sharaf H. A. (1961): The Philosphy of Auditing, Sarasota : FL: American Accounting Association

[15] Soltani B.,(2009) : Revizija: Međunarodni pristup, Mate d.o.o., Zagreb, str.192.

[16] Soltani B., (2009): Revizija: Međunarodni pristup, Mate d.o.o., Zagreb, str.193.

ukoliko žele sačuvati povjerenje javnosti. Neovisnost revizora je neophodna za dugoročni uspjeh revizijske profesije. Prlikom provođenja neovisne revizije, revizor uzima u obzir širok širok opseg čimbenika, poput raspona osoba koje se mogu odraziti na rezultat revizije, postojanje stvarne ili potencijalne prijetnje i rizika te razmatraranje činjenice koji bi sistem zaštite eliminirao ili ublažio tu prijetnju ili rizik .

Revizor također može pružiti nerevizijske usluge koje često donose dodanu vrijednost za korisnika. Zbog razloga što takve usluge zahtijevaju strčnost i vještine koje upravo sam revizor posjeduje kao i informacije o poduzeću. Cijene tih usluga mogu proizvesti istinsku prijetnju neovisnosti. Dokle god usluge koje se nalaze izvan revizijske profesije ne ugrožavaju neovisnost revizije, revizoru je dopušteno obavljati ih. Neophodno je osigurati da dodatne usluge koje su ukazane klijentu ne umanjuju njegovu objektivnost.

2.5. Definicije prijetnji i rizika neovisnosti

Zakon o Reviziji navodi sljedeće prijetnje neovisnosti s kojima se eksterni revizor može susresti: [17]

Prijetnje osobnih interesa: neovisnost revizora može biti narušena pojavom financijskog ili nekog drugog sukoba interesa. To se može odnositi na izravne ili neizravne financijske interese vezane uz klijenta, prekomjerna ovisnost o klijentovim naknadama za obavljene usluge, želja za otplatom neotplaćenih naknada, strah od gubljenja klijenta. Prijetnja osobnih interesa može potaknuti revizora da nerado preduzme radnje koje će biti suprotne od interesa revizorske tvrtke.

Prijetnje zastrašivanja: osvrću se na mogućnost da revizor ne djeluje objektivno zbog prijetnji ili strahova, primjerice ukoliko se revizor susretne s agresivnim i dominantnim pojedincem ili pak utjecajnim klijentom.

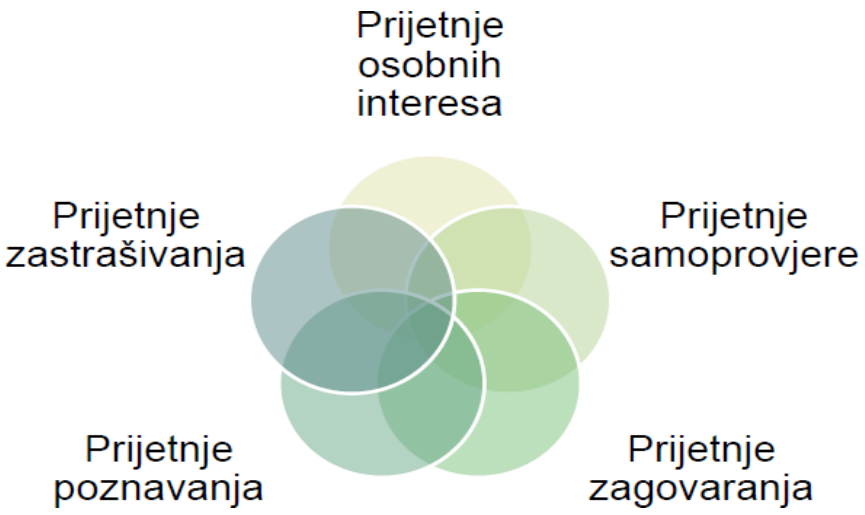
Prijetnje samoprovjere: odnose se na poteškoće pri očuvanju objektivnosti kod izvođenja postupaka samoprovjere. Predstavlja prijetnju da profesionalni računovođa neće biti u

[17] Narodne novine (2017): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d., br.127/17, čl. 48.

mogućnosti adekvatno ocijeniti rezultate prijašnje prosudbe ili aktivnosti koju je odradio profesionalni računovođa ili druga osoba iz revizorskog društva, na koje će se računovođa pouzdati prilikom stvaranja prosudbe kao dio obnašanja tekuće aktivnosti ili pružanja tekuće usluge.

Prijetnje zagovaranja: neovisnost može biti ugrožena ukoliko revizor prekomjerno uzdiže klijentov ili pak poslodavčev položaj. Prilikom preuzimanja uloge zagovaranja, revizor se treba poistovjetiti sa stavom menadžmenta što vodi prema stvarnoj prijetnji revizorovoj objektivnosti i neovisnosti.

Prijetnje uslijed zbliženosti: dugotrajni ili pak pretjerano bliski odnos s poslodavcem odnosno klijentom dovodi do formiranja stvarne prijetnje. Naime, u tim slučajevima revizor postaje previše suosjećajan prema interesima klijenata zbog prebliskog odnosa. Ovakav odnos može rezultirati pretjeranim povjerenjem u klijenta kao i neadekvatnim ispitivanjem njegova rada.

Slika 2 : Prijetnje neovisnosti revizora

Izvor**:** Tušek, B. (2012) : Profesionalna etika računovođa i revizora, Zagreb: Ekonomski fakultet Zagreb, str.80.

3. NEOVISNOST REVIZORA I REGULATORNA RJEŠENJA

3.1.Temeljna načela etike revizijske profesije profesije

Etika uz neovisnost predstavlja temeljnu osnovu revizijske profesije. Revizori se prilikom obavljanja revizije pridržavaju standarda etičnog i profesionalnog ponašanja ukoliko žele ostvariti vjerodostojne i objektivne rezultate. Vjerodostojnost revizorova mišljenja i izvješća ponajviše ovisi o vjeri javnosti u objektivnost, poštenje i neovisnost revizora. Već nekoliko desetljeća osnovni elementi kodeksa etike u revizijskoj profesiji ostaju nepromijenjeni. Dakle, kako bise postigla vjerodostojnost, profesionalizam, objektivnost i povjerenje, eksterni revizori se trebaju pridržavati idućih etičnih načela:[18]

- poštenje,
- objektivnost,
- profesionalna sposobnost i dužna pažnja,
- povjerljivost,
- profesionalno ponašanje.

Načelo poštenja iziskuje od revizora odlike iskrenosti i poštenja u svim profesionalnim ili poslovnim odnosima.

Načelo objektivnosti nalaže revizoru da ne smije dopustiti da pristranost odnosno sukob interesa nadjačaju njegove profesionalne procjene.

Profesionalna kompetentnost i dužna pažnja su načelo etike koje podrazumijeva održavanje profesionalnih znanja i vještina koje će omogućiti revizoru da svojim klijentima pruži suvremenu profesionalnu uslugu.

Načelo povjerljivosti zahtijeva da revizori ne smiju koristiti ili razotkriti poslovne informacije bez klijentovog ili zakonskog odobrenja.

[18] Server Mališ M., Tušek B., Žager L.(2016): Revizija: načela, standardi, postupci, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str.167.

Potaknut **načelom profesionalnog ponašanja** revizor će se ponašati skladu s mjerodavnim zakonima i regulativama te će nastojati izbjeći radnje koje diskreditiraju profesiju. Isključivo potpuno neovisni reizor može dosljedno primjeniti temeljna revizijska načela etike.

Slika 3: Načela etike

Izvor**:** Tušek, B. (2012) : Profesionalna etika računovođa i revizora, Zagreb: Ekonomski fakultet Zagreb, str. 75.

3.1.1. Odnos između načela etike i neovisnosti revizora

Kada stranke zainteresirane za financijsko izvještavanje ne bi stekle povjerenje u rad eksternog revizora, tada potražnja za revizijom ne bi postojala kao što postoji u današnjem omjeru. Ukoliko se revizor pridržava etičkih načela i neovisnog angažmana, ostvarit će postavljene ciljeve koji se se manifestiraju u poslovnom napretku i ličnom zadovoljstvu. Revizor svoj ugled izgrađuje ako se pridržava kriterija profesionalne etike. Dokle god je revizorov ugled ugrožen postoji vjerojatnost sniženog broja klijenata zainteresiranih za revizijske usluge. S obzirom da je neovisnost temelj revizijske profesije, revizori su dužni obavljati revizijske usluge na neovisan i etičan način. U suprotnom, revizijska usluga će izgubiti na vrijednosti.

Dva su problema koja proizlaze iz odnosa između načela etike i neovisnosti revizora.[19] Naime, eksterni revizor ne smije dopustiti sukob interesa koji može dovesti do pogrešne prosudbe. Revizorovo mišljenje može promijeniti proces odlučivanja o investiranju i financiranju, stoga eksterni revizor mora djelovati u interesu korisnika koji se oslanjaju na njegovo mišljenje. Drugo, prepoznatljiva značajka revizije je prihvaćanje odgovornosti prema javnosti i zainteresiranim strankama kako bi pridonijeli pravilnom funkcioniranju tržišne ekonomije. Eksterni revizori trebaju provoditi reviziju financijskih izvještaja u skladu sa proefesionalnom pažnjom kako bi uvjerili zainteresirane korisnike da su poduzeli sve prihvatljive korake pri formiranju revizijskog mišljenja. U interesu je revizijske profesije da se usluga ovjeravanja klijentima jasno objasni, te da su usluge pružene u skladu s najvišim standardima etike.

3.2. Odgovornost revizora i procijene prijetnji neovisnosti

Prijetnje revizorovoj neovisnosti mogu nastati iz njegovog odnosa s klijentom, te iz ostalih direktnih ili indirektnih odnosa s drugim pojedincima i tvrtkama u revizijskom okruženju. Revizori trebaju procijeniti stvarne i potencijalne prijetnje proizašle iz klijentovog odnosa, fizičkim i pravnim osobama unutar angažiranog tima ili pak unutar revizorske tvrtke ili bilo koje mreže čije je član. Odnosno, revizor treba identificirati osobe koje utječu na ishod revizije. Kada je neovisnost ugrožena potrebno je primijeniti zaštitne metode kako bi se prijetnja neovisnosti svela na najmanju moguću mjeru. Odnosno, potrebno je prepoznati prijetnje neovisnosti, zatim ocijeniti važnost prepoznatih prijetnji te identificirati i procijeniti mjere zaštite na razini:[20]

- profesije, zakonodavstva i regulative,
- revizora i revizorskog društva,
- klijenta.

[19]Soltani B.,(2009): Revizija: Međunarodni pristup, Mate d.o.o., Zagreb, str.196.

[20] Narodne novine (2017): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d., br.127/17, čl. 52.

Budući da samo neovisni revizor može pokazati najveću razinu profesionalizma prilikom ocjenjivanja, prikupljanja ili priopćavanja informacija o procesu ili ispitanim aktivnostima, ako je njegova neovisnost na bilo koji način ograničena, dužan je obustaviti obavljanje poslova revizije.

Revizorsko društvo i samostalni revizor imaju obvezu u roku od tri mjeseca od isteka poslovne godine objaviti godišnje izvješće o transparentnosti[21] koje, pored ostalog, sadrži izjavu koja se odnosi na neovisnost rada revizorskog društva i samostalnog revizora kojom se potvrđuje da je obavljen unutarnji pregled poštivanja zahtjeva o neovisnosti.

Ukoliko se utvrdi da revizor nije djelovao u skladu sa standardima, pravilima etike ili zakona, dužan je nadoknaditi štetu. U tom slučaju kazne mogu biti vrlo visoke, te mnogo puta za određenu osobu može značiti i prekid bavljenja revizijom.

3.3. Europska revizijska profesija

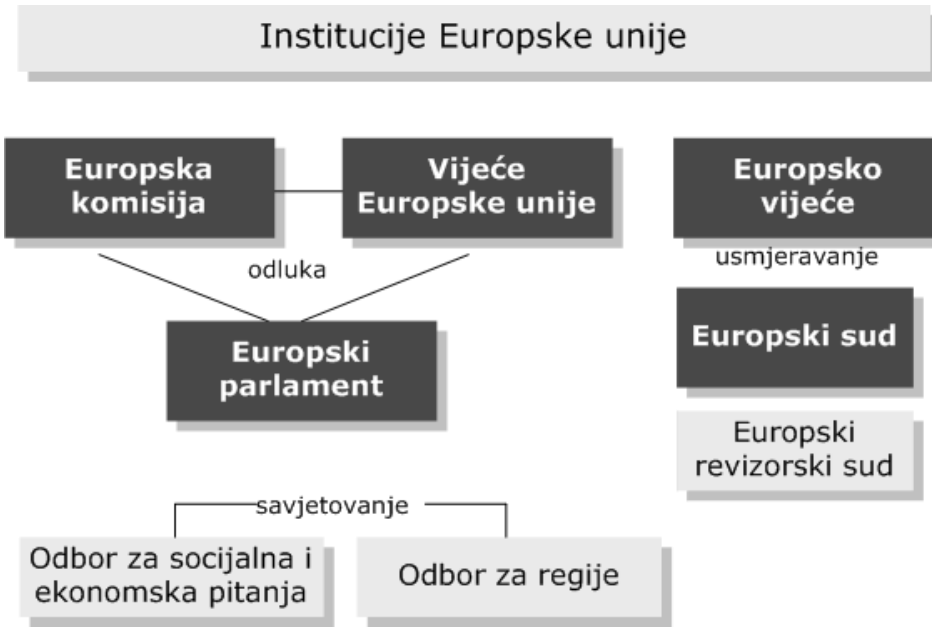
Europska komisija je zadužena za reguliranje, kreiranje i provođenje političkih odluka, te zastupanje interesa Europske unije (EU). Europska komisija postiže svoje ciljeve direktivama koje se moraju uključiti u zakone svake pojedine članice EU i propisima kojima čim budu usvojeni postaju zakoni te ne trebaju prolaziti kroz nacionalna zakonodavstva[22]. Propast Enrona i drugi korporativni skandali koji su uslijedili, potaknuli su niz promjena vezanim uz poboljšanje kvalitete revizije. Cilj europskog koncepta neovisnosti revizora ističe da revizoru nije dozvoljeno obavljati revizijske poslove ukoliko je povezan s klijentom financijski, poslovno ili na bilo koji drugi način. Preporuka komisije zahtijeva da eksterni revizor treba dokazati svoju neovisnost, odnosno pružiti razumno uvjerenje da njegova neovisnost nije ugrožena pružanjem nerevizijskih usluga. Rad komisije je usmjeren na unapređivanje kvalitete revizije u cijeloj Europskoj uniji. Prva značajna mjera provedena od strane Europske unije u području revizije je Osma direktiva Vijeća. Ova Direktiva postavila je kriterije koje moraju izvršavati osobe zadužene za reviziju, a to su potrebna stručna kvalifikacija, osobni integritet i neovisnost. Međutim nedostatak preciznosti Osme direktive, naročito po pitanju neovisnosti, doveo je do velikih razlika u nacionalnim zakonodavstvima, a u nekim slučajevima i do odsustva zakonodavne

[21] Narodne novine (2017): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d., br.127/17, čl. 59.

[22] Server Mališ M., Tušek B., Žager L.(2016): Revizija: načela, standardi, postupci, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str.121.

potpore. Nova Osma direktiva bavi se pitanjima uspostavljanja sistema kontrole kvalitete rada revizora i revizorskih tvrtki, kao i reguliranjem javnog nadzora revizije. Nova Osma direktiva nastoji ojačati ulogu revizijskih odbora s jasnim dužnostima te ulogu korištenja Međunarodnih revizijskih standarda.

Europsko udruženje računovođa (FEE)[23] predstavlja organizaciju koja se bavi računovodstvenom profesijom u Europi, te je dugi niz godina aktivna po pitanju neovisnosti revizora. FEE podupire preporuke Europske komisije o održavanju načela neovisnosti u Osmoj direktivi. FEE predlaže da nacionalni revizijski standardi trebaju zahtijevati od revizora da obavljaju postupke revizije te izvještavaju o financijskim izvještajima u skladu s Međunarodnim revizijskim standardima, te da obavljaju dodatne revizijske postupke i izvještavaju o dodatnim pitanjima kao odgovor na specifične regulatorne potrebe uspostavljene na nacionalnoj razini. Prema mišljenju FEE pružanje nerevizijskih usluga može rezultirati kvalitetnije obavljenom revizijom.

Slika 4: Shematski prikaz institucija Europske unije

Izvor**:** Ekonomski portal **,** [Internet.] **,** raspoloživo na **:** https://ekonomskiportal.com/eu-info-kutak/ , [17.09.2021.]

[23] Soltani B.,(2009): Revizija: Međunarodni pristup, Mate d.o.o., Zagreb, str. 205.

3.4. Revizijski odbor i neovisni revizor

Neovisni revizor i revizijski odbor trebaju imati čvrst i otvoren odnos. Revizijski odbor prati proces financijskog izvještavanja i zakonsku reviziju, propituje i nadgleda neovisnost revizora, a naročito pružanje nerevizijskih usluga te je odgovoran za imenovanje i izbor revizorskog društva[24]. Kao predstavnik dioničara, revizijski odbor ima krajnji autoritet da izabere, procjeni i ako je potrebno, zamijeni neovisnog revizora. Revizijski odbor povezan je s eksternim revizorima na nekoliko načina[25]. Naime, revizijski odbor treba posjedovati isključiv autoritet da odobri naknade i uvjete revizijskih angažmana koje obavljaju neovisni revizori. Revizijski odbor također treba diskutirati s eksternim revizorom rezultate revizijskog ispitivanja. Revizijski odbor treba biti informiran o svim preprekama s kojima su se eksterni revizori susreli prilikom provedbe revizije, uključujući i ograničenja opsega aktivnosti kao i pristupa zatraženim informacijama ili pak neslaganja s menadžmentom. U izvođenju svojih dužnosti članovi revizijskog odbora trebaju razmotriti s upravnim odborom sva pitanja vezana uz neovisnost i djelovanje eksternih revizora. Ovo će razmatranje i rasprava pružiti bolje uvjerenje o kvaliteti i poštenju financijskih izvještaja poduzeća, kao i njihove usklađenosti sa zakonskim zahtjevima.

3.5. Hrvatska revizorska komora

Hrvatska revizorska komora osnovana je 2006. godine i strukovna je organizacija samostalnih revizora i revizorskih društava koji posluju na teritoriju Republike Hrvatske. Članstvo u njoj je obavezno. Upravni nadzor nad radom Hrvatske revizorske komore provodi Ministarstvo financija.

Prema Zakonu o reviziji [26] javne ovlasti Hrvatske revizorske komore su:

[24] Narodne novine (2017): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d., br.127/17, čl. 66.

[25] Soltani B.,(2009): Revizija: Međunarodni pristup, Mate d.o.o., Zagreb,str. 112.

[26] Narodne novine (2017): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d., br.127/17, čl. 101.

- prevoditi i objavljivati na hrvatski jezik Međunarodne revizijske standarde, osim ako je te standarde usvojila Europska komisija,
- donositi nacionalne revizijske standarde za obavljanje drugih revizorskih usluga koje nisu obuhvaćene Međunarodnim revizijskim standardima i ostalim standardima koje izdaje Međunarodni odbor za računovodstvo (IFAC) , te davati njihova tumačenja, sve uz prethodnu suglasnost Ministarstva financija,
- prevoditi i objavljivati etičke standarde računovodstvene struke koje izdaje Međunarodni odbor za računovodstvo (IFAC),
- odrediti program revizorskog ispita i iznos naknade uz prethodnu suglasnost Ministarstva financija,
- organizirati i provoditi revizorski ispit,
- odrediti program posebnog ispita i iznos naknade uz prethodnu suglasnost Ministarstva financija,
- organizirati i provoditi poseban ispit.

4. SUVREMENI IZAZOVI I PRIJETNJE NEOVISNOSTI REVIZORA IZ PERSPEKTIVE KORPORATIVNIH SKANDALA

4.1. Izazovi i prijetnje neovisnosti revizora

Revizori posluju u poslovnom okruženju koje je podložno mnogobrojnim promjenama te se sveukupna revizijska jednako kao i računovodstvena profesija trebaju prilagođavati nastalim promjenama i pratiti tempo novih uvjeta poslovanja. Tržište revizijskih usluga se ubrzano proširilo jer je zakonska revizija postala zakonskom obvezom većeg broja poduzeća.

Revizori su s vremenom osim revizijskih počeli obavljati i nerevizijske usluge čime je otvoreno pitanje ugrožavanja njihove neovisnosti. Kao posljedica narušene neovisnosti mnogobrojni su primjeri revizijskih neprofesionalnih angažmana koji su podupirali neistinito izvještavanje i time narušili povjerenje velikog broja korisnika informacija. Ovi neprimjereni angažmani najčešće su motivirani produženjem poslovne suradnje, povećanjem cijena revizijskih usluga, pružanjem širokog spektra nerevizijskih usluga i sl. Rezultat takvih odnosa je zabrinjavajući broj korporativnih skandala za koje su u velikoj mjeri zaslužni i revizori.

U tom pogledu percepcija javnosti o ugledu revizijske profesije i neovisnosti revizora je narušena, što zahtijeva od revizora zauzimanje jasnog stajališta o pružanju nerevizijskih usluga i načinu formiranja cijena revizijskih usluga, sve u funkciji osiguranja neovisnosti i podizanja kvalitete revizije.

4.1.1. Nerevizijske usluge kao prijetnja neovisnosti revizora

Na kvalitetu revizije utječu i ostale usluge koje se pružaju klijentima. Naime tijekom vremena povećao se broj nerevizijskih usluga koje revizori mogu pružiti svojim klijentima što je utjecalo na porast prihoda nerevizijskih usluga, ali i na povećanje ekonomske ovisnosti revizora o određenom klijentu. Ovakva praksa dovodi do ugrožavanja neovisnosti revizora, posebno ako prihodi nerevizijskih usluga nadmašuju one od revizijskih. Zabrinutost regulatora po ovom pitanju se pokazala opravdanom, naročito nakon brojnih korporativnih skandala gdje se pokazalo da je neovisnost revizora bila ugrožena zbog pružanja nerevizijskih usluga.

Tržišni regulatori smatraju da obavljanje nerevizijskih usluga zahtijeva blisku suradnju između revizorske tvrtke i menadžmenta poduzeća, što može staviti revizorsku tvrtku u

položaj da gleda klijentov interes, a ne interes regulatora. Također, zabrinutost regulatora se temelji na prepostavci da su revizori voljni žrtvovati svoju neovisnost u zamjenu za zadržavanje klijenata koji plaćaju značajnu svotu za takvu vrstu usluge. Tako su u SAD-u, prema Zakonu Sarbanes-Oxley, zabranjene iduće nerevizijske usluge:[27]

- knjigovodstvene usluge povezane s računovodstvenim zapisima ili financijskim izvještajima klijenta,
- usluge oblikovanja i implementacije financijskog informacijskog sustava,
- usluge procjene ili vrednovanja bilančnih pozicija,
- aktuarske usluge,
- usluge interne revizije,
- usluge upravljanja,
- usluge brokera ili dilera, investicijskog savjetnika i investicijskog bankarstva,
- pravne i stručne usluge koje nisu povezane s revizijom,
- ostale usluge koje odredi regulator.

U Republici Hrvatskoj revizori također imaju mogućnost da klijentima uz revizijske usluge pružaju i širok spektar nerevizijskih usluga. Prema Zakonu o reviziji [28] revizor može, uz usluge revizije, obavljati sljedeće djelatnosti:

- usluge s područja financija i računovodstva,
- usluge financijskih analiza i kontrola, uključujući dubinska snimanja,
- usluge davanja poreznog savjetovanja,
- usluge ostaloga poslovnog savjetovanja,
- usluge procjenjivanja vrijednosti društava, imovine i obveza,
- usluge sudskog vještačenja,

[27] Soltani B.,(2009): Revizija: Međunarodni pristup, Mate d.o.o., Zagreb,str.200.

[28] Narodne novine (2017): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d., br.127/17, čl. 44.

- usluge izrade i ekonomske ocjene investicijskih projekata,
- usluge održavanja stručnih seminara i edukacija,
- usluge izdavanja stručnih radova.

Isključena je mogućnost pružanja usluga revizije ukoliko revizorsko društvo, odnosno samostalni revizor, obavlja usluge s područja financija i računovodstva, poreznog i ostaloga poslovnog savjetovanja, procjenjivanja vrijednosti društva, imovine i obveza te sudskog vještačenja, istoj pravnoj osobi za istu poslovnu godinu.[29]

4.1.2. Cijena revizijskih usluga

Cijena revizijskih usluga odnosno revizijska naknada znatno utječe na revizorov angažman, te istovremeno predstavlja prijetnju neovisnosti revizora. U nekim državama pitanje revizijske naknade je određeno kroz tarifu revizijskih usluga, dok je u drugim državama pitanje revizijske naknade prepušteno klasičnom komercijalnom ugovaranju. U Hrvatskoj iznos revizijske naknade se uređuje ugovorom.[30]

Utvrđivanje revizijske naknade uz primjenu tarife revizijskih usluga u prvotni plan stavlja kvalitetu i ugled revizora, te se smatra da je bolji ugled revizora garancija veće neovisnosti, a time i veće kvalitete revizije. Komercijalno ugovaranje revizijske naknade otvara prostor tehnikama kao što su „ slučaj prijeteće zamjene “, „ taktika niske lopte “ i „ kupovanje mišljenja “.[31]

Ove tehnike predstavljaju nepoželjne učinke vezane uz revizijske naknade i ugrožavanje same neovisnosti revizora. Slučaj prijeteće zamjene se odnosi na situacije u kojima je neovisnost revizora ugrožena zbog straha od gubitka klijenta i klijentovog prihoda. Taktika niske lopte predstavlja poseban segment cjenovne konkurencije, te podrazumijeva ciljano korištenje taktike smanjenja revizijskih naknada. Ova nepoželjna situacija nastaje ukoliko tvrtke novim klijentima postave niže revizijske naknade koje su ispod njihovih početnih

[29] Narodne novine (2017): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d., br.127/17, čl. 44.

[30] Narodne novine (2017): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d., br.127/17, čl. 40.

[31] Bartulović M., Filipović I., Mihanović D.(2014): Neovisnost revizora kao pretpostavka učinkovitosti eksterne revizije, [Internet], raspoloživo na : http://d.researchbib.com/f/3nBGZjZmthpTEz.pdf, [17.09.2021.]

troškova zbog očekivanja da će buduće naknade premašiti buduće troškove revizije. Dakle, revizori smisleno koriste taktiku niske lopte i početne naknade snižavaju s namjerom da zadrže svoje klijente kroz duži vremenski period i na taj način kroz buduće naknade kompenziraju početno niske cijene. Upotreba taktike niske lopte može narušiti neovisnost revizora zbog toga što su izloženi pritisku zadržavanja klijenta u dužem vremenskom periodu, ali istovremeno može rezultirati i smanjenom kvalitetom revizije. Kupovanje mišljenja kao još jedan od aspekata cjenovne konkurencije postoji u situacijama ukoliko poduzeće može izbjeći nepovoljno izvješće, čak i kada nema dodatnih prihoda za revizora. Kupovanje mišljenja može poprimiti različite oblike, a sve s ciljem postizanja pozitivnog revizijskog mišljenja. Tako primjerice, klijent može zamijeniti revizora ako očekuje da su veće šanse da će novi revizor izdati pozitivno mišljenje nego postojeći revizor.

Pojam revizijske naknade opravdano je česta tema rasprave u revizijskim krugovima, te svi koji se na bilo koji način bave revizijskom profesijom, bilo kao teoretičari ili praktičari, slažu se s činjenicom da je revizijska naknada velika prijetnja neovisnosti revizora. Zakon o reviziji[32] ističe da iznos naknade za obavljanje zakonske revizije ne smije biti podložan nikakvom obliku uvjetovanja, te ne smije ovisiti niti biti povezan s pružanjem dodatnih usluga revidiranom subjektu.

4.2. Poznati korporativni skandali

Postoje brojni revizijski neuspjesi povezani s korporativnim krizama u posljednjim desetljećima s naglaskom na značajnu ulogu revizora u financijskim propastima. Ukratko, raspravlja se o nekoliko slučajeva.

4.2.1. Enron

Enron je dana 16.listopada 2001. proizveo iznose koji su otkrili značajnu računovodstvenu zlouporabu. Ovaj i slični skandali američkih poduzeća imali su veliki odjek na svjetskim tržištima dionica, kao i u računovodstvenoj industriji. Tržišna vrijednost Enrona na dan

[32] Narodne novine (2017): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d., br.127/17, čl.62.

31.prosinca 2000. iznosila je 75,2 milijarde dolara, dok je njegova knjigovodstvena vrijednost iznosila 11,5 milijarde dolara. Jaz između tržišne i knjigovodstvene vrijednosti od skoro 64 milijarde dolara te nejednaka vrijednost nematerijalne imovine vode Enron ka propasti.

Financijski neuspjeh Enrona urokovao je mnoge rasprave o revizorovom poimanju standarda revizije i kvaliteti financijskih izvještaja. Menadžment Enrona bio je obvezan ispraviti svoje knjige unatrag do 1997. godine, čime su smanjili svoju revidiranu dobit za 591 milijun dolara. Ispravak je uključivao usklađenje od 51 milijuna dolara. Od 1997. do 2000. godine Enron je iskazivao lažne financijske rezultate za čak 600 milijuna američkih dolara dobiti više od realnih financijskih rezultata. Propast Enrona doveo je do temeljitog istraživanja tvrtke Arthur Andersen koja je bila zadužena za reviziju Enrona.[33]

4.2.2. Afera Arthura Andersena

Enronov propast doveo je do detaljnog ispitivanja načina rada revizorskih tvrtki koje istovremeno uz revizijske uluge obavljaju i usluge savjetovanja poduzećima. Uz usluge eksterne i interne revizije, Arthur Andersen je tvrtki Enron pružio i savjetodavne usluge. Nakon što je Enron 16. listopada 2001. objavio gubitak od 618 milijuna dolara u trećem kvartalu, te 1,01 milijardu dolara troškova zbog umanjenja imovine, započeta je istraga Andersenove neovisnosti od Enrona zbog pružanja nerevizijskih usluge pored dobivenih naknada za reviziju poduzeća. Andersen je od Enrona primio naknade u iznosu od 47,5 milijuna dolara, a 34,2 milijuna dolara bilo je vezano uz reviziju i porezno savjetovanje. Ukupna naknada za provedene ostale usluge iznosila je 13,3 milijuna dolara. Nakon primljenog sudskog poziva, Andersen je 10.siječnja obavijestio SEC (Securities and Exchange Commission) i Ministarstvo pravosuđa SAD-a da je njihovo osoblje uništilo značajan broj elektroničkih i pisanih dokumenata. Nakon te objave, Ministarstvo pravosuđa počinje vršiti pritisak zbog moguće uključenosti u prijevaru i uništavanje zapisa. Nakon tjedna intezivnih pregovora, optužnica je podignuta 15. ožujka. Nedugo iza toga tvrtka

[33] Soltani B.,(2009): Revizija: Međunarodni pristup, Mate d.o.o., Zagreb, str. 556.-558.

Andersen je optužena za ometanje istrage, te je poduzeću zabranjen nastavak rada čime je okončan njihov daljni revizijski rad.[34]

4.2.3. Propast WorldComa

WorldCom je od jedne od najuspješnijih kompanija tržišta dionica 90-ih godina 20. stoljeća postao najveći slučaj računovodstvene prijevare u povijesti SAD-a. WorldCom je u lipnju 2002. godine, nepravilno evidentirao 3,8 milijardi dolara kapitalnih izdataka, podižući novčane tijekove u prethodnim kvartalima što je prikrivalo stvarni neto gubitak. Jednostavno rečeno, WorldCom nije knjižio troškove u trenutku nastajanja, nego ih je gurajući u budućnost zataškao, čime se činilo da troši znatno manje od realnosti, odnosno da zarađuje više novca. Slučaj WorldComa potaknuo je brojna pitanja o neovisnosti revizora u ispitivanju financijskih izvještaja poduzeća, njihovoj procjeni rizika te procjeni tvrdnji i poštenja menadžmenta.[35]

4.2.4. Skandal Parmalata

Skandal Parmalata opisan je kao jedan od najopsežnijih financijskih pronevjera u povijesti. Ovaj skandal težak oko 14,5 milijardi eura postaje većom prijevarom nego što su zajedno Enron i WordCom. Parlamat je bio među najvećim poduzećima u Italiji te vrlo značajna kompanija na svjetskom tržištu mliječnih i prehrambenih proizvoda. Problem Parlamata izašao je na vidjelo 2003. kada je imao poteškoća s izvršenjem plaćanja obveznica u iznosu od 150 milijuna dolara, a nedugo nakon toga i za dodatnih 200 milijuna dolara. Problemi su dosegnuli epske razmjere kada je poduzeće učinilo izvanredni pristup „ crne rupe “ u svojim računima, 3,9 milijardi dolara u gotovini nisu uopće postojali. Sud u Parmi proglasio je Parmalat 2003. insolventnim te je smješten u izvanredno upravljanje od strane Talijanske zakonodavne odredbe.[36]

---

[34] Soltani B.,(2009): Revizija: Međunarodni pristup, Mate d.o.o., Zagreb, str. 559.-560.

[35] Soltani B.,(2009): Revizija: Međunarodni pristup, Mate d.o.o., Zagreb,str. 560.-561.

[36] Soltani B.,(2009): Revizija: Međunarodni pristup, Mate d.o.o., Zagreb, str. 563.-565.

4.2.5. Lincoln Savings and Loan

Slučaj Lincoln Savings and Loan (LSL) zanimljiiv je zbog veličine i opsega neuspjeha. Naime, gašenje i likvidacija LSL-a kulminirali su sudskom tužbom protiv tri najveće revizorske tvrtke. Za slom ove štedno-kreditne institucije ponajviše su okrivljeni revizori jer nisu spriječili objavljivanje značajno pogrešnih prikazanih financijskih izvještaja koji su omogućili nastavak poslovanja tvrtke iako je tvrtka bila tehnički insolventna. LSL je prodajom nerazvijenih zemljišta ostvario računovodstvenu dobit od 153 milijuna dolara. Bez te računovodstvene dobiti LSL bi trebao prijaviti gubitak prije poreza od 8 milijuna dolara. Pokrivanje ovih gubitaka računovodstvenim zaradama od nekretnina moglo je odgoditi zatvaranje LSL-a. Revizija koju je provela tvrtka Arthur Young ovjerila je LSL-ovo priznavanje prihoda od svih transakcija s nekretninama. Stručnjaci su isticali da je najznačajniji nedostatak revizije bio manjak znanja o poslovanju trvtke, točnije da su revizori prodaju nerazvijenih zemljišta LSL-a usporedili s trendovima na tržištu nekretnina u Arizoni, uvidjeli bi da je objavljena marža profita neistinita.[37]

4.2.6. Slučaj Agrokor

Kompaniju Agrokor kao tadašnju najveću hrvatsku kompaniju zadesile su na kraju 2016. godine i početkom 2017. nesavladive financijske teškoće. Vlada je na temelju posebnog zakona angažirala povjerenika koji je preuzeo rukovođenje Agrokorom radi suzbijanja nekontroliranog stečaja kompanije koja je zapošljavala 60,000 radnika (od toga 40,000 u Hrvatskoj) u 50 poduzeća koja su se nalazila u 6 različitih zemalja. Obavljena revizija poslovanja istakla je vrijednost dugova u iznosu od 56,28 milijardi kuna, što je čak za 14,5 milijardi više od samog kapitala Agrokora.

Razvojni put koncerna Agrokor za hrvatsku ekonomiju značajan je zbog utjelovljenja pojma kroni-kapitalizma kao ekonomskog sistema u kojem vlada slobodno tržište, ali su dopuštena privilegirana pravila kao i druge pogodnosti utemljene na osobnim vezama. U ovom slučaju nailazimo na iduće karakteristike kroni-kapitalizma: kompanija se nalazi u vlasništvu najvećeg dioničara koji donosi odluke i regulira poslovanje (firma-gazda), proširenje i strategije kompanije se temelje na privatizaciji poduzeća na netransparentan način

[37] Soltani B.,(2009): Revizija: Međunarodni pristup, Mate d.o.o., Zagreb, str. 562.-563.

poklapajući se s vladama upravljajuće stranke, uzak odnos s državom koja podržava poslovanje kompanije bilo na vidljive ili nevidljive načine te kompanija doživljava konačni slom kada ostane bez podrške vlade. Trgovački sud u Zagrebu otvorio je stečaj nad Agrokor projektima s utvrđenim dugom od čak 233,5 milijuna kuna.[38]

[38] Klepo M., Bićanić I. , Ivanković Ž. (2017) : Slučaj Agrokor:Kriza najveće kompanije, [Internet], raspoloživo na: http://library.fes.de/pdf-files/bueros/kroatien/13829.pdf , [17.09.2021.]

5. ZAKLJUČAK

Zadatak eksternog revizora je da na osnovu informacija sadržanih u financijskim izvještajima izrazi kvalitetno i neovisno mišljenje o validnosti i vjerodostojnosti tih informacija u skladu s okvirom financijskog izvještavanja, prolazeći kroz raznovrsne faze aktivnosti u suglasju s računovodstvenim načelima i računovodstvenim standardima .

Potreba za revizijom u današnjim tržišnim uvjetima je velika te stoga nije ni čudo što se naglasak stavlja na kvalitetno obavljenu reviziju kao ključni čimbenik izgradnje povjerenja u revizijsku profesiju. U svom radu revizor treba djelovati profesionalno, objektivno i neovisno. Njegova uloga je osigurati vjerodostojne informacije koje korisnicima služe za donošenje važnih investicijskih odluka. Europska komisija nadležna je za reguliranje, kreiranje i provođenje političkih odluka, te zastupanje interesa Europske unije. Proces financijskog izvještavanja prati Revizijski odbor, dok se Hrvatska revizorska komora bavi provjerom kvalitete revizorskih društava.

Neovisnost revizora je pretpostavka uspješno obavljene revizije. Neovisnost revizora osigurava apsolutnu nezavisnost u radu i pretpostavka je učinkovito obavljene eksterne revizije, budući da samo neovisni revizori mogu biti realni i profesionalni u svom djelovanju, te kroz uspješnoobavljenu reviziju povećati relevantnost financijskih izvještaja. Poštivanje revizijskih standarda, načela i ostalih zakona, uveliko može pomoći pri zadržavanju revizorove neovisnosti. Revizor je odgovaran i dužan nadoknaditi štetu za profesionalni nemar, prijevarnu radnju ili nestručno djelovanje.

Nakon brojnih korporativnih skandala, povećana očekivanja od revizora su dodatno naglašena zbog narušenog povjerenja javnosti u stručnost obavljanja revizijske djelatnosti. S prijetnjama neovisnosti poput pružanja nerevizijskih usluga ili utvrđivanja cijena za obavljene usluge revizijska profesija se suočava na profesionalan način, sve u cilju jačanja neovisnosti revizora, povećanja kvalitete revizije, a samim time i kvalitete financijskih izvještaja.

LITERATURA

Knjige:

1. Filipovic I. (2009): Revizija, Sinergija nakladništvo d.o.o., Zagreb

2. Mautz R. F., Sharaf H. A. (1961): The Philosphy of Auditing, Sarasota : FL: American Accounting Association

3. Server Mališ M., Tušek B., Žager L.(2016): Revizija:načela,standardi,postupci, Hrvatska zajednica računovođa i financisjskih djelatnika, Zagreb

4. Soltani B.,(2009): Revizija: Međunarodni pristup, Mate d.o.o., Zagreb

5. Tušek B., Žager L.(2006).: Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb

6. Tušek, B. (2012): Profesionalna etika računovođa i revizora, Zagreb: Ekonomski fakultet Zagreb

Pravilnici/Zakoni :

1. Narodne novine (2017): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d., br.127/17

2. Narodne novine (2020): Odluka o objavljivanju Kodeksa etike za profesionalne računovođe (s Međunarodnim standardima neovisnosti, Narodne novine d.d., br. 65/20.

Izvori s interneta:

1. Bartulović M., Filipović I., Mihanović D. (2014) : Neovisnost revizora kao pretpstavka učinkovitosti eksterne revizije, [Internet], raspoloživo na : http://d.researchbib.com/f/3nBGZjZmthpTEz.pdf , [17.09.2021.]

2. Ekonomski portal, [Internet], raspoloživo na : https://ekonomskiportal.com/eu-info-kutak/ , [17.09.2021.]

3. Klepo M., Bićanić I. , Ivanković Ž. (2017) : Slučaj Agrokor:Kriza najveće kompanije, [Internet], raspoloživo na : http://library.fes.de/pdf-files/bueros/kroatien/13829.pdf, [17.09.2021.]

PRILOZI

Popis slika:

Slika 1: Faze revizijskih aktivnosti 12

Slika 2 : Prijetnje neovisnosti revizora 16

Slika 3: Načela etike 18

Slika 4: Shematski prikaz institucija Europske unije 21

SAŽETAK

Eksterna revizija je proces praćenja i vrednovanja poslovanja poduzeća koga provode neovisni i profesionalni revizori. Izvođenje eksterne revizije financijskih izvještaja subjekta poslovanja izrazito je osebujan i kompleksan proces koji podrazumijeva etičnost, kvalificiranost i profesionalnost. Prilikom obavljanja revizije eksterni revizori se trebaju pridržavati brojnih načela i etičnih pravila. Neovisnost revizora je u današnjem poslovnom okruženju usko povezana s velikim javnim očekivanjima, ali isto tako i s velikim etičkim izazovima. U promjenjivom i dinamičnom poslovnom okruženju, kompletna revizijska profesija pa tako i neovisnost revizora, suočava se s brojnim izazovima i prijetnjama. Pitanja koja se tiču pružanja nerevizijskih usluga subjektima, te određivanje naknada revizijskih usluga mogu predstavljati potencijalne prijetnje neovisnosti. Brojni revizijski neuspjesi povezani s korporativnim krizama naglašavaju značajnu ulogu revizora u tim financijskim propastima.

Ključne riječi: eksterna revizija, načelo neovisnosti, izazovi i prijetnje neovisnosti.

SUMMARY

External audit is a process of monitoring and evaluating the business operations of a company conducted by independent and professional auditors. Performing an external audit of the financial statements of a business entity is a very distinctive and complex process that involves ethics, qualifications and professionalism. When performing an audit, external auditors should adhere to a number of principles and ethical rules. In today's business environment, auditor independence is closely linked to high public expectations, but also to high ethical challenges. In a changing and dynamic business environment, the entire audit profession, and thus the independence of auditors, faces a number of challenges and threats. Issues related to the provision of non-audit services to entities, and the determination of audit service fees may pose potential threats to independence. Numerous audit failures associated with corporate crises underscore the significant role of auditors in these financial failures.

Key words: external audit, principle of independence, challenges and threats of independence.